

armer & bein

BLADET FOR PROTESEBRUKERE 2/2007

Bladet er ditt, men la også gjerne noen andre få lese det
www.lfa.no – www.momentum.nu

Jørn Kvamme,
Daglig leder

Kristine Tillung,
Fysioterapeut

Helge Reigstad,
Innkjøp

Øystein Furnes
Solheim,
Kundeservice

Jan Meurk,
Salgssjef
Orto Norge AS

Ortopro er et Norsk firma som ble grunnlagt i 2001 av Jørn Kvamme.

Ortopro arbeider med forskjellige store og velkjente produsenter av protesedeler.

Våre kunder er Ortopediske Verksteder i hele Skandinavia.

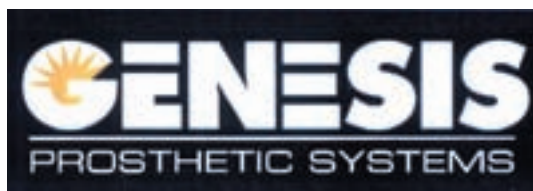
Jørn Kvamme som grunnla Ortopro er utdannet ortopediteknikker i tillegg til selv å være en protesebruker.

Dette håper vi i Ortopro er en god ballast for å kunne velge de beste produkter som er tilgjengelig på markedet til glede for deg som protesebruker.

Det arbeider for tiden 6 personer i Ortopro:

Helge Reigstad som har ansvar for innkjøp og lagerhold, Øystein Solheim har ansvar for kundeoppfølging og han er eksperten vår på såler og innlegg.

Kristine Tillung, salgsansvarlig for ortosemarkedet, Asle Reigstad, økonomiansvarlig, Jan Meurk, selger i Sverige og Jørn Kvamme, daglig leder.

Genesis er laget for å etterligne den foten du har mistet. Foten har derfor en bevegelig ankel med bevegelse lik den som er naturlig, i tillegg har den fraspark og en viss mulighet for rotasjon.

Denne kombinasjonen gjør det lettere å bevege seg i forskjellig terreng.

Vil du vite mer ta gjerne kontakt med:
Jørn Kvamme tlf. 971 60 767.

SILIPOS®

Silipos Duragel Liner

En Liner for deg som ønsker en behagelig og holdbar gelliner.

Alle Linere fra Silipos inneholder stoffer som smører og nærer huden med vitaminer og antioksydanter. Dette hjelper mot sår hud og utslett.

Vil du vite mer ta gjerne kontakt med oss.

ORTOPRO AS

MØLLENDALSVEIEN 1 - 5009 BERGEN - NORGE

TLF.: +47 55 20 61 00 - FAX: +47 55 20 61 01

E-POST: post@ortopro.no

Utgiver: MOMENTUM/LFA,
Postboks 49 Skøyen 0212 Oslo.
Utkommer 4 ganger årlig.

Layout: Reklamebyrået Trippel AS
Trykk: Wisa Grafisk AS

REDAKSJONEN I ARMER & BEIN

Erik Ax
Nestleder, LFA
Lårprotesebroker
E-post erik@lfa.no
Tlf. 9596 9798

Arne R. Larsen
Leder LFA
Lårprotesebroker
E-post leder@lfa.no
Tlf. 9176 6771

Geir Bornkessel
Nestleder Momentum
Kne-exprotesebroker
geir.bornkessel@momentum.no
Tlf. 9828 3356

Nils-Odd Tønnevd
Styreleder, Momentum
Legg og lårprotesebroker
E-post nils.odd.tonnevd@momentum.no
Tlf. 9828 3355

Internett:
www.lfa.no
www.momentum.no

Annonser:
Kontakt Erik Ax
erik@lfa.no
tlf. 9596 9798 eller
Nils-Odd Tønnevd
nils.odd.tonnevd@momentum.no
tlf. 9828 3355

Forsiden: Kristin Linnes Lesser måtte
amputere høyre legg etter en motorsykkel-
ulykke. Nå er hun på full fart videre i livet.
Hun arbeider som markedskoordinator og
dyrker hobbyen sin som er friluftsliv, og er
mest mulig sammen med familien sin og
elsker sjø og skjærgård.

Foto: Thorenfeldt

KOMMENTAR

Vi protesebrukere har i mange år hatt muligheten til å velge proteseverksted. Noen av oss benytter oss av denne muligheten, andre ikke. Det viktige, slik jeg ser det, er at hver enkelt protesebruker føler at hun eller han får den protesen og den oppfølgingen de trenger for å fungere optimalt på hverdag og fritid. Når vi velger et annet verksted enn det rent geografiske nærmeste verkstedet fordi vi anser det nødvendig bidrar det til å få verkstedene til å bli bedre og mer serviceinnstilt i forhold til våre behov som protesebrukere. Akkurat som i idretten fremmer konkurranse forbedring som en viktig innsatsfaktor for å oppnå resultater i form av flere fornøyde brukere (les: kunder).

En av hindringene til å velge et annet enn det rent geografisk nærmeste verkstedet ligger i det økonomiske for oss protesebrukere. Myndighetene har gitt oss fritt valg av proteseverksted, men vi må selv dekke alle reise og oppholdskostnader hvis vi velger et annet enn det rent geografisk nærmeste. Hva er da realiteten i valget? Dette er blitt tatt opp av Momentum under den forrige regjeringen, men det stoppet hos Rikstrygdeverket som mente at det ikke var nødvendig å endre reglene. De så utelukkende på dette som ekstrakostnader, ikke på at gode proteser og god oppfølging gjør flere i stand til å leve verdige liv, arbeide, være mer selvhjulpne og/eller fylle hverdag og fritid med noe verdigfylt. Ei heller at det betyr penger spart. Rikstrygdeverket rådførte seg ikke med oss før de fattet dette vedtaket.

Vi gir oss imidlertid ikke. Vi mener at gode proteser og god oppfølging gir først og fremst bedre livskvalitet for hver enkelt av oss. Men det betyr også penger spart for det offentlige ved at flere er mindre pleietrengende, kan bo hjemme med minimalt med hjelp og flere kan

arbeide og klare seg bedre. Altså mindre belastning på oss selv som protesebrukere og våre pårørende. Vi snakker om en betydelig samfunnsmessig gevinst! Og god økonomisk god politikk.

”Fritt valg av protese- verksted en realitet?

Dermed er dette en viktig kampsak. Momentum har planlagt å legge frem denne for oss viktige saken for de helsepolitiske talsmenn i de forskjellige partiene i løpet av høsten for å få tydeliggjort våre synspunkter. Forslag til hvordan dette kan løses mottas med takk. Det være seg om du er medlem av LFA, Momentum eller som leser av dette bladet. Dette kan sendes direkte til undertegnede: geir.bornkessel@momentum.no eller send meg en sms eller ring meg på telefon 98 28 33 56.

Avslutningsvis vil jeg takke deg som tok deg tid til å lese dette og ønske alle medlemmer i Momentum, LFA, støttemedlemmer, pårørende og alle våre støttespillere og samarbeidspartnere en god og helst en aktiv sommer!

*Med livsglad hilsen Geir Bornkessel
Nestleder, Momentum*

INNHold

Arv og gaveinfo	s. 4	Protesenyheter	s. 12
Momentum-styret	s. 6	Sex på timeplanen	s. 14
Ny behandling av stumpsmerter	s. 7	Årsmøte i Momentum	s. 16
LFA's årsmøte på Gardermoen	s. 8	Kerstin Hegbergs doktorgrad	s. 24
LFA BuskFold/Momentum Rogaland	s. 9	Lokale kontaktpersoner	s. 26
Arbeidsmøte armprotese	s. 10		

Gi gave eller testamenter til fordel for arbeid blant protesebrukere?

Du kan få tilsendt brosjyren "Testamentariske Gaver" gratis ved å ringe tlf 4000 4360, 2410 2400 eller sende en e-post til info@momentum.no eller post@lfa.no.

I Norge finnes det i dag ca. 5000 mennesker som mangler en eller flere kroppsdelar mangler som følge av dysmeli (medfødt), sykdom eller ulykke.

Foto: Thorenfeldt

LFA og Momentum arbeider for at mennesker med amputasjon skal få et bedre liv. Det gjør vi blant annet ved å:

- Finansiere forskning på amputasjons- og fantomsmerter, amputasjonskirurgi, gangtrening
- Inspirere til nytenkning og bidra til forbedring av proteser og ortopedisk teknisk service
- Besøke amputerte og pårørende på sykehus og rehabiliteringssenter (likemannstjenesten)
- Drive kursvirksomhet og opplæring av likemenn
- Arrangere temakvelder og weekend samlinger for amputerte og pårørende

- Utgi medlemsblad og informasjonsmateriell
- Drive lobbyvirksomhet overfor politikere og myndigheter innen relevante områder
- Vise utstillingen Livsglede for å spre livsglede og informasjon om livet som protesebruker

For å fortsette dette arbeidet er vi avhengige av støtte økonomisk. Det vi mottar av det offentlige hjelper, men det er ikke nok for å kunne utføre alle de viktige oppgavene som er nødvendig. Uten tilskudd, sponning, arv og gaver må vi si nei til folk som trenger oss.

Ved å gi en gave nå eller å testamenter til vårt arbeid kan du hjelpe oss å hjelpe flere amputerte og pårørende. Vi har

laget et hefte med informasjon om dette som du kan få på forespørsel.

Vennligst kontakt oss hvis du ønsker å hjelpe oss økonomisk og lurer på hvordan du kan gjøre dette.

Nils-Odd Tønnevold
Telefon: 4000 4360
eller
Erik Ax
Telefon: 2410 2400

Otto Bock®

QUALITY FOR LIFE

Otto Bock C-Leg® – det intelligente kneet!

Otto Bock C-Leg® representerer markedets første Mikroprocessor-styrte kneledd med innebygd sensor Teknikk, som måler og tilpasser kneleddets egenskaper til brukerens bevegelsesmønster. Med C-Leg® kan den amputerte endelig gå **bekvemst på ujevnt underlag med varierende hastighet**, uten og tenke på hvordan de går.

Takket være den hydrauliske ståfase-kontrollen, forenkles gange i trapper, på **ujevnt underlag, og nedover bakke**. Otto Bock C-Leg® er tilegnet en bred brukergruppe av benamuterte. Kneet kan brukes av meget aktive brukere, og av de som krever en protese med stor ståfase sikkerhet. Kontakt ditt Ortopediske Verksted for nærmere informasjon!

Otto Bock Scandinavia AB
www.ottobock.no

Fire nye i Momentum-styret

Tine Folvik Hagen, Rune Søstuen, Sven-Erik Blidberg og Sten Sørum trer inn i et utvidet styre – hver med sine hjertesaker.

Tekst: Gunnar Filseth

Foto: Hans H. Reinertsen

Det var på sett og vis historisk: Tine ble ble klappet inn i Momentum-styret, som første representant for Pårørende-gruppa. På høy tid, mente mange. Nå blir det mer av temaer som angår pårørende.

- Det er jo vi som selv er pårørende som best kan sette oss inn i den pårørendes situasjon, ikke den som er amputert, sier Tine, som er gift med Paul Hagen, nasjonal likemannskontakt.

- Vi jobber gjerne tett sammen, jeg er ofte ute sammen med Paul. Når noen ringer, kan det også være behov for pårørendekontakt. Da spør han om han skal ta med kona si.

Utfordringer som nytt styremedlem?

- Vi må stå på videre for å ta tak i det som særlig angår pårørende. Vi må bli flinkere til å finne på ting og ta opp temaer som går på de pårørendes situasjon.

Under våre weekendsamlinger blir det gjerne kurset om hvordan en arm- eller beinamputert best kan klare seg. Ofte med masse gruppearbeid. Den biten vil vi pårørende ikke være med på lenger. Dette er jo hverdagen vår - vi omgås jo med armer og bein slengende her og der, krykker, hjelpemidler, sår, fantomsmert-er...

NY GIV FOR PÅRØRENDE

- Så på samlinger heretter kommer vi

i Pårørendegruppa til å gå ut med dette fra åpningen av: - Er det noen her som kan tenke seg én-til-én kontakt denne weekenden? De pårørende behøver jo ikke å bli sittende i plenum. De kan heller søke det de har særlig behov for – kanskje samtaler individuelt eller i grupper? Som pårørende har jeg veldig lang erfaring. Det samme har Liv Karin (Søstuen) og Tove (Bornkessel), som også vil jobbe videre med dette.

Hva vil det si å være likemanns pårørendekontakt?

- Foreløpig teller Pårørendegruppa tre personer, som er blitt kurset som likemenn. Viktig at vi har gjort oss ferdig med vårt, og lagt vår egen krise bak oss. De vekslende sorgfasene i den krisen den amputerte må igjennom, berører jo i høy grad også den pårørende. Da er det viktig at det finnes noen som kan lytte, forstå og støtte. Den pårørende sliter gjerne med samme sterke reaksjoner som den amputerte. Og kan lett føle seg skjøvet til side og overlatt til seg selv: Deg feiler det jo ikke noe...

MOMENTUM-PRISVINNER

Rune Søstuen ble sammen med sin kone hedret med Momentum-prisen 2005, bl.a. for iherdig støtte til rehabiliteringsavdelingen ved Hamar for arm-amputerte. Med sitt sterke engasjement ble han nå også valgt inn i styret for å representere de arm-amputerte.

Ja, det baller jo på seg, konstaterer Søstuen.

- Men det gir meg veldig mye, dette å kunne være til hjelp for andre, og få dem til å komme seg videre i livet. I begynnelsen trenger man kanskje hjelp til å forstå at man ikke er ferdig med livet fordi det mangler en arm, sier impregneringsoperatøren fra Elverum.

Aktuelle saker å ta fatt i?

- I dag er det jo slik at den som er over 26 år, ikke har krav på ekstra hjelpemidler som f.eks. skistavproteser, slik at man kan bruke skistaven mer effektivt. Det samme gjelder benproteser som er spesiallaget til bruk på ski. Ro-proteser som kan kobles på en vanlig protese, er enda et eksempel.

- Det skal ikke være slik at når man har passert de 26, er det lommeboken som bestemmer om og hvordan man skal kunne utfolde seg aktivt, sier Søstuen.

VASALOPPET NESTE!

Momentum-styret stiller nå for første gang med to vararepresentater, Sven-Erik Blidberg og Sten Sørum. Flere arbeidsoppgaver gjør en utvidelse av styret nødvendig, fastslår nestleder Geir Bornkessel. Steffy Borgevad ble forøvrig nytt medlem av valgkomiteen.

Blidbergersvensk, men har bodd i Norge i 11 år. Særlig aktiv i likemannstjenesten, og det er den han nå ser frem til å jobbe videre med i styret: - Likemannstjenesten er viktig ikke bare for brukere, men for pårørende også.

- Nå håper jeg å kunne gi litt tilbake ved å hjelpe til så godt jeg kan.

Likemannstjenesten dreier seg om det å være medmenneske. Egne erfaringer kan komme til nytte, og må gis videre til andre. Mange ny-amputerte føler at tilværelsen blir snudd på hodet. Her har vi som har vært igjennom dette, noe å bidra med, sier en sporty 50-åring. I 2008 står Vasaloppet på Blidbergs terminliste!

MOMENTUMS DATA-GURU

En viktig mann for Momentum, sier Geir om Sten Sørum, som ikke selv var med på Røros. Sten har påtatt seg alt arbeid med Momentums webside det siste året. Han er også førstekontakt på Momentum-telefonen. Den som ringer oss, kommer først til Sten.

Sten har gjort oppgradert og videreutviklet websiden, og attpå til laget egne interne sider for alle styremedlemmene. Det er meningen at hvert styremedlem heretter skal legge ut info om sine respektive arbeidsoppgaver på disse internsidene, forteller Geir.

- Det blir fullt trøkk på Internett-siden i året som kommer. Nå skal vi også bruke den. Så kjøp datamaskin dere som ikke har, og kom dere på nett!

Årsmøte i LFA Kristiansand

Hei alle medlemmer av Momentum og Landsforeningen For Amputerte.

LFA avholdt sitt årsmøte i år på Quality Resort i Kristiansand, vi var ikke så mange, men nok til at vi var beslutningsdyktige. Til ny leder ble valgt Svein Upsahl fra Fevik.

Ortopediservice i Kristiansand stilte opp med Ortopediingeniør Jørund Fjærbu, med et flott foredrag om protesenes utvikling gjennom tidene og demonstrerte en del nyvinninger, på den datastyrte protese, meget interessant og de er hjertelig velkommen tilbake senere en gang.

Våre hovedsatsningsområder er som ellers i landet både hos Momentum og LFA

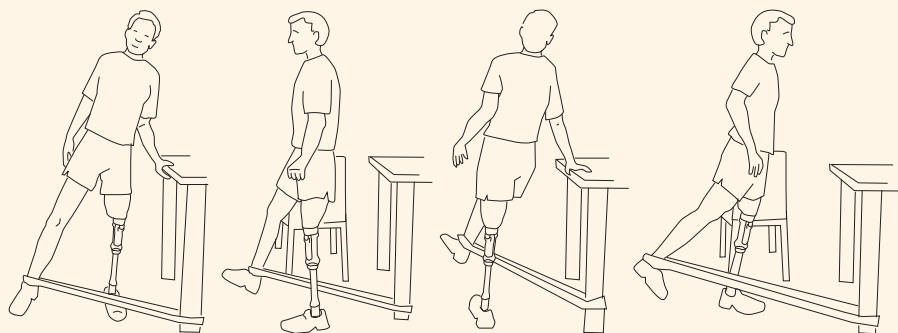
gangskoler og likemannsarbeid, dessverre mistet vi en likemannsarbeider på grunn av et slag som gjorde at han ikke kunne fortsette, han bor i dag på pleiehjem. Ellers er det jo vervekampanjer utlodninger og helsepolitikk lokalt som er en av mine oppgaver i tillegg til å være leder av hovedstyret. Dere vet at det er mange ting som kan endres i en kommune og da er det viktig å være tilstede der det skjer. Som likemannsarbeidere har Momentum og LFA inngått et samarbeid, Bjørg Nodeland og Arne R. Larsen er sammen i et utvalg som ledes av Læring og Mestring senteret, LMS. På den måten var vi forut for vår tid ved å inngå en avtale for å støtte

og hjelpe i situasjoner som kan oppstå, hun og M. tar seg av vestfylket og vi tar oss av østfylket, for å spare tid og reiseutgifter for begge foreningene. Vi avholder tre til fire møter i året for styre og medlemmer pluss årsmøte i Mars, eller April, vi har julebord sammen med et par andre foreninger, da får vi rabatt i tillegg til rimelig overnatting.

Stort mer er det ikke å si om det som skjer her i sør.

Med vennlig hilsen

Arne R. Larsen

Ny behandlingsform på stumpsmerter utprøves

Som det tidligere er blitt skrevet om har Momentum og LFA satt i verk ulike prosjekter for å være med på å forbedre hverdagen for våre medlemmer. Ett av disse prosjektene er med Finn Reiestad, anestesilege og ekspert på muskulære smerter. Reiestad arbeider med et nytt behandlingsprinsipp på enkelte pasientgrupper med lovende resultater – og ønsker nå kontakt med flere personer med stumpsmerter og/eller fantomsmerter.

Reiestad er spesialist i anesthesiologi og smertemedisin, og har arbeidet med muskelsmerter i Norge og i USA i over 15 år. Gjennom dette arbeidet er han blitt overbevist om at fantomsmerter og såkalte fantomsensasjoner utgår fra smertepunkter i muskler og muskelhinner, som for øvrig ligger godt ovenfor selve stumphen.

- Det typiske ved slike muskulære smertepunkt (triggerpunkt) er at de gir opphav til sterke smerter som man kan kjenne langt fra utgangspunktet. Eksempelvis vil et triggerpunkt gi smerter, og noen ganger "dovenhet" ut i armen helt ned til fingrene. På samme måte som ved fantomsmerter kan disse smertene være av forskjellig karakter; brennende, verkende, klemmende, isnende osv. forteller legen.

- Med dette som bakgrunn har min kollega og jeg de siste to årene behandlet rundt 20 pasienter etter amputasjoner av både armer og ben, der de har hatt invaliderende fantomsmerter og hvor plagene har vart fra få måneder og opp til 28 år. Og med gode resultater, mener Reiestad.

■ FORSØK NY BEHANDLINGSFORM – UTEN KOSTNAD!

Undertegnede skal lede et stort forsøk for pasienter med stumpsmerter.

Personer med både stump og fantomsmerter er velkomne til å delta. Vi trenger 22 pasienter.

Forsøket starter medio August-07 og består i påsmøring av en flytende medisin på steder jeg finner frem til ved første undersøkelse.

I alt vil det bli 2 turer til Oslo, der alle kostnader dekkes.

NB: Ingen smertefull behandlingsprosedyre

Kontakt:

Finn Reiestad

Spesialist i anesthesiologi og smertemedisin

Adresse: Hoffveien 1, 0275 Oslo

Telefon: 24 12 64 00

Telefaks, arb.: 24 12 64 09

Mobiltelefon: 95 90 02 67

E-post: finn.reiestad@yahoo.no

LFA avholdt sitt årsmøte 10. mars 2007 på Quality Airport hotell Gardermoen.

Landsforeningen for amputerte årsmøte 2007

Som gjest og observatør deltok Anne Berit Kolås, hun var og med på å starte LFA Hordaland i sin tid, hun var da Fylkesleder i NHF Hordaland, hun er i dag medlem av NHF sitt sentralstyre og er tross sine plager en meget aktiv kvinne, takk til deg for dine fine innspill under årsmøteforhandlingene våre. Takk til deg.

Årsmeldingen ble godkjent med noen få endringer, stort sett formuleringer, regnskap og revisjonsberetning ble godkjent. Hovedstyret fikk to nye medlemmer Torstein Møller fra Senja i Troms og Astrid Sperre Østerud fra Akershus begge for to år. Alle forhandlinger foregikk i rolige former de få enkeltsaker som ble debattert ble løst på en fredelig og fordragelig måte. Det ble jo da vedtatt at vi skal arbeide samlet for å få et flott resultat med Armer & Bein og at også likemannsarbeid må vi samarbeide om, slik at alle som ønsker det, får en likemann å snakke med, hvor enn de bor i landet. Etter at årsmøteforhandlingene var over ble det en pause før middag. Maten smakte godt den.

Søndag formiddag hadde vi samling i plenum for å diskutere fortid og fremtid for LFA, Erik Ax med sin fortreffelige fortellerkunst trakk oss tilbake til den gang vår maskot Sondre ble overrakt til LFA. Det er alltid nye medlemmer til stede på vår årsmøter, så det er godt og ha en mann som Erik tilgjengelig slik at de og får lære, litt av vår historie. Som sagt diskusjonen om fremtiden var etter min mening konstruktiv og avbalansert.

Jeg går ikke mer inn på denne saken nå, kanskje vi møtes begge foreningene og da kan vi ta det der.

*Med vennlig hilsen
Arne R. Larsen LFA*

Nytt fra LFA BuskFold

De som har måttet amputere en kroppsdel, har nå fått sin egen forening i Buskerud og Vestfold. Det er LFA, Landsforeningen for Amputerte som har dannet et lokallag i disse fylkene, og navnet er LFA BuskFold, de er tilsluttet Norges Handikapforbund. Laget ble stiftet 4. juni i Drammen og omfavner Buskerud og Vestfold.

Tekst og foto: Jan Arne Dammen, NHF Oslofjord Vest

Det var Rolf E. Strand som var pådriveren til dette, han måtte amputere det høyre benet for noen år siden. Rolf savnet noen likesinnede å prate med. Siden det ikke var noe lokallag her i regionen, måtte han reise inn til Oslo for å treffe likesinnede. Sammen med landsforeningens leder Erik Ax og Franck Tore Larsen har de stått på for å få dette til.

LFA BuskFold ønsker å bli et levende lokallag, ved å søke samarbeid med andre organisasjoner med samme interesser. De vil legge stor vekt på likemannarbeide, for når man havner i en situasjon der man må amputere en kroppsdel danner det seg mange spørsmål. Ikke bare følelsesmessig, men også hvordan man løser praktiske ting og ikke minst hvilke rettigheter man har. Viktig er det også at også pårørende kan få noen å dele sine erfaringer med i LFA BuskFold.

Laget vil også jobbe sterkt for at det blir opprettet en egen "Gå-skole" i disse fylkene. Og gjennom samarbeid med den kommunale helsetjenesten og andre of-

Styret fra v. Anne-Lise Fossli, Erik Ax, Knut Fossli, Irene Eggar, Rolf E.Strand. Foran Franck Tore Larsen og Ingoline Ingebretsen. Rune Kløvtveit var ikke tilstede da bildet ble tatt.

fentlige instanser, vil de gjøre LFA BuskFold kjent og tilgjengelig.

I handlingsplanen står det også at de vil drive oppsøkende virksomhet i sykehus og rehabiliteringssentre. Hvor målet er å kunne tilby amputerte og pårørende hjelp med deres problemer på kort og lang sikt. Dette vil de få til ved tverrfaglige oppfølgingsgrupper bestående av amputerte likemenn, leger, fysioterapeuter, ergoterapeuter, ortopediingeniører og

sosionomer.

Det første styret i LFA BuskFold ble slik: Leder Erik Ax, nestleder Rolf E. Strand, sekretær Anne-Lise Fossli, kasserer Ingoline Ingebretsen. Styremedlemmer Knut Fossli og Rune Kløvtveit, varamedlemmer er Irene Eggar og Franck Tore Larsen.

For å komme i kontakt med LFA BuskFold, kontakt en i styret eller NHF Oslofjord Vest.

Momentum Rogaland

21. januar 2007 ble lokallaget i Rogaland stiftet. Det møtte 7 medlemmer, hvorav 5 hovedmedlemmer med stemmerett. Dagsorden og valg av styre ble gjennomført på en effektiv måte. Styret i Momentum Rogaland er så langt vi kjenner til enestående, da det består av tre damer. Leder Siv Karine Tunge og styremedlemmer Erla Einarsdottir og Mona Høvik.

Ble det bedre?

Nye, fantastiske tekniske løsninger utvikles for armproteser. Men blir det bedre for brukerne?

Dette var det store spørsmålet under arbeidsmøtet i Trondheim 1.-2.3.07. Utviklere fra Canada, USA, Storbritannia, Sverige og Norge var samlet for å utvikle felles testmetoder som kunne dokumentere "godheten" av tekniske løsninger på armproteser.

Samfunnet, forsikringsselskapene (f.eks. USA) og brukerne vil vite om pengene som brukes på forskning, utvikling og produksjon gir reell bedring i protesebrukerens hverdag.

Vi spør:

- Er den mulige løsningen ønskelig?
- Er forbedringen rimelig i forhold til pris?
- Gir den mulige løsningen brukeren en bedre hverdag?
- Hvordan kan "vesentlig bedre" defineres og dokumenteres?
- Hvordan kan to lignende løsninger sammenlignes på en rettferdig måte?

Det finnes i dag flere testmetoder for bruk av armproteser. Det vil gå for langt å forklare likheter og forskjeller her, men det er klart at det å ta ned en firkantet boks fra en hylle over hodehøyde kan fortelle utviklerne noe om hvor teknisk bra løsningen er. Men som enhånds protesebruker ville det aldri falt meg inn å bruke protesen til dette! Da bruker jeg den friske handa!

Andre tester er mer rettet mot hverdagen, slik som å observere daglige gjøremål med stoppeklokke og en vurdering av hvor mye prakk og plunder det medførte. Det er klart at en teknisk testmetode vanskelig lar seg sammenligne med en test

der brukeren knytter forkleet bak på ryggen. Mange av oss bruker aldri et forkle!

Derfor så disse folkene et behov for å komme sammen og utvikle felles definerte testmetoder, som kunne brukes for ulike utviklere og produsenter i ulike verdensdeler. Oppgavene må være lette å definere og forklare for brukeren, og måten å vurdere på må være enkel, slik at ikke "en dårlig dag" hos observatøren vil påvirke resultatet. De kommer til å ta utgangspunkt i eksisterende tester, hente det beste fra dem, legge til nye tester, ta bort ubrukelige tester, og lage moduler for ulike amputasjonsnivåer og for dobbeltamputerte. Brukerens forbedring ved øvelse og veiledning må også kunne dokumenteres.

Pa arbeidsmøtet var vi to brukerrepresentanter, en dysmelist og en amputert (undertegnede). Som brukere følte vi at vi hadde viktige innspill til ingeniørenes måte å tenke på. Undertegnede bemerket for eksempel at ett av mine største problemer er temeratursvingninger, slik som at protesen begynner å "gå av seg selv" i varmen, og slutter å virke i kulde. Ingen eksisterende testmetode kan fange opp dette problemet. Vi bemerket også at mange av testene består i bevegelser som vi som har en frisk arm aldri ville komme på å utføre med protesen. Er det da en "forbedring" om vi blir i stand til å utføre en handling med protesen, som vi likevel aldri ville brukt protesen til?

Deltakerne på arbeidsmøtet innrømte at de trengte brukerne med i prosessen for komme med slike innspill. De kan gjette – vi vet det!

Det ble nokså tydelig at det er for de dobbeltamputerte at de største vinningene er

å hente. Teknologien med å koble styrenervene til ubrukte muskler som dermed kan strammes og styre protesen myoelektrisk, er et stort og interessant område. Dette gjelder ikke bare amputerte, men forskes også på i forbindelse med lammelser. Og for dobbeltamputerte er det klart at avanserte bevegelser og grep med protesen er mye mer relevant enn for oss som har en frisk arm.

Øyvind Stավdal var vert for arbeidsmøtet. Han har tatt doktorgrad i "The Norwegian Royal waving device" (Den kongelige vinke-dingsen) Eller mer teknisk: Enhet for håndleddsbevegelser. Han er opptatt av i hvor stor grad det er mulig, ønskelig og nyttig med bevegelser i hånden, om dette skal være bøy opp/ned, til sidene, rotasjon, eller en kombinasjon av flere. Hva er mulig? Hva er ønskelig? Hva er mest nyttig? Hva lar seg styre uten for mye konsentrasjon? Hva er enklest/billegst å lage? osv.

Tordis Magne ved TOV i Trondheim fikk oppgaven som brukerkontakt i dette arbeidet, og "Armer og bein" vil bli holdt orientert om utviklingen, slik at brukere både kan få informasjon, og kunne komme med innspill, ønsker og idéer. Undertegnede vil bidra til å få stoffet inn i bladet vårt.

Sigbjørn Rønning

Protesenyheter for en bedre hverdag

Tekst: Gunnar Filseth

Foto: Hans H. Reinertsen

Fire firmaer ponsorer stilte under Momentums årsmøteweekend med demonstrasjoner av nye hjelpemidler - med utsikt til en bedre hverdag gjennom ny teknologi.

Jørn Kvamme (Ortopro), vakte oppsikt med sin benprotese med justerbar ankel for forskjellige hæl-høyder. Tilsvarende har eksistert en stund, men den skal være veldig lett å stille inn. En positivt nyhet, og da særlig for kvinnene, lød kommentarene. Fullt bevegelig ankelledd vil gjøre det mulig å bruke høyhælte sko, eller gå barbeint, for den saks skyld. Ja, også mannfolka vil jo gjerne gå med pensko i blant og slippe de flate sålene. Kan brukes til alle fotproteser som er å finne på markedet, ifølge Kvamme.

Per Bjergsrud (Otto Bock Scandinavia) kunne på sin side demonstrere en ny "energilagrende fot". To fjærer gir foten en mykere dynamikk. Vekt bare 300 gram. Et team på Haukeland universitetssykehus vil kunne sørge for en hurtig tilpasset protese. Dertil kommer oppfølging med gangtrening og veiledning, slik at brukeren ikke legger til seg unoter.

Farvel til gipsen, var det glade budskap fra Jerry Berglund (Ohio Willow Wood), som demonstrerte det nye elektroniske scanningverktøyet Omega Tracer: - Dette bringer ortopediingeniøren inn i fremtiden, der måltagning i gips ikke lenger er nødvendig. Den datadigitale scanningen gir et langt mer presist resultat.

- Tidligere kunne man få feilaktig resultat som følge av at pasienten ufrivillig kom til å røre på seg under scanningen. Koblet til datamaskinen scannes nå stumpen

digitalt med laseroptikk. "Skreddersydd" protesehylser og liners kan dermed lages mye raskere og enklere. Mykvaren har et utvalg på 100-talls sjablonger som kan kombineres med pasientens mål for en "skreddersydd" spinalform.

Omega Tracer System har vært i bruk hos vl.a. Atterås Ortopediteknikk siden i fjor.

Jørn Kvamme kunne også vise et nylon Bade-kne designet for bruk i saltvann og andre fuktige miljøer. Kjekt å ha om sommeren på stranda og på Sydenturen, sa Ortopro-sjefen. Trenger ikke annet vedlikehold enn skylling i rent vann etter bruk.

Hvem kan få hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering?

Trodde du at alle mennesker med en funksjonsnedsettelse kan ha rett på hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering? I så fall må vi nok dessverre skuffe deg. I 1992 ble det første gang åpnet for å tilstå hjelpemidler for trening, stimulering og aktivisering av den motoriske funksjonsevnen til barn under 12 år (Folketrygdlovens § 10-7 bokstav a). I årene frem mot 2003 har heldigvis perspektivet i en viss grad blitt utvidet, men det er fremdeles langt igjen før denne retten er fritatt for diskriminerende aspekter. Formålet med å tilstå hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering har fått et bedre utgangspunkt enn tidligere. Regelverket åpner nå for at det kan gis hjelpemidler til å opprettholde eller bedre både den motoriske og den kognitive funksjonsevnen. Fremdeles er det bare barn og unge under 26 år som kan ha rett til å få hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering. Etter denne aldersgrensen er det få muligheter til å søke om hjelp fra NAV. Heldigvis finnes det enkelte unntak, og vi ønsker å orientere om et av disse i denne rettighetsspalten.

I Folketrygdloven finnes en bestemmelse med merkelappen "bidrag". Ordningen gir hjemmel for å kunne få bidrag til ulike formål, blant annet tandemsykkel. Du forbinder kanskje dette med en velegnet sykkel for synshemmede, men slike sykler kan være aktuelt for mange mennesker med eksempelvis en bevegelseshemming. I retningslinjene til Folketrygdlovens § 5-22 står følgende:

"Tandemsykling har vist seg å være en velegnet treningsform for forskjellige kategorier funksjonshemmede, både synshemmede, bevegelseshemmede og psykisk utviklingshemmede. Det kan ytes bidrag til medlem over 26 år (fra 01.01.2003) til dekning av utgifter til anskaffelse av tandemsykkel."

Dersom du ønsker å søke om stønad til tandemsykkel, må dette gjøres skriftlig til NAV lokalt. Vedlagt søknaden må det være en legeerklæring. Denne må bekrefte at du med utgangspunkt i din funksjonsnedsettelse ikke er i stand til å sykle alene. Videre må den fastslå at du vil ha helsemessig utbytte av å sykle. Det må også beskrives i hvilken grad det

er hensiktsmessig med investering av en tandemsykkel. Dette innebærer at du må si noe om forholdene ligger til rette for å benytte den. Bor du eksempelvis på et sted som vanskeliggjør sykling i nærområdet, må du forklare hvordan du kan håndtere dette.

I søknaden må det fremkomme hvilke personer som kan sykle sammen med deg, navn og adresse på den/disse må fremkomme. Videre må den/disse personene bekrefte skriftlig at de ønsker å være medsyklist-er jevnlig. I retningslinjene står det også at NAV lokalt bør være behjelpelig med å finne frem til eventuelle medsyklist-er. Vi er imidlertid usikker på hvor mye NAV forsøker å gjøre i konkrete saker. Kanskje kan kommunens sosialtjeneste hjelpe deg.

Bidrag til anskaffelsesomkostninger til tandemsykkel dekkes med et beløp begrenset oppad til 10 000 kroner.

Kontakt LFA på tlf 2410 2400 eller Momentum på tlf 4000 4360 hvis du har spørsmål.

"Sex er kommet for å bli" (Groucho Marx). Under weekendsamlingen på Røros ble seksualiteten satt på dagsordenen også i Momentum.

Faglig "sex-weekend"

Tekst: Gunnar Filseth

Foto: Hans H. Reinertsen

Sex og samliv, i noen grad vinklet mot amputertes og pårørendes situasjon, var seminar-temaet. Grundig og inngående var innføringen ved spesialist i klinisk sexologi, Sissel Schaller. Som trådte til etter at Thore Langfeldt, fjernsynets "riks-sexolog", måtte melde avbud.

Momenum-folket, 50 i tallet, møttes til samtaler og diskusjon, både i plenum i mindre grupper. Dertil kom øvelser og oppgaver som skulle løses på gruppenivå. Et krevende program, etter kurslederens mening.

Litt skeptisk sjenanse i startfasen? Kursleder gikk svært direkte og detaljert på sak - en smule vågalt for enkelte? Forsamlingen var heller ingen ensartet gruppe, med et aldersmessig spenn fra 20-årene til over 80. Dertil ulik bakgrunn og kultur - ikke minst i synet på hva som hører hjemme i intimsfæren rent privat.

- Noen hadde med "bagasje" som satte veldig klare føringer for hvordan de ville forholde seg til det vi skulle gjennomgå, f.eks. om de ønsket å være med på øvelser. Men man kunne jo stå over hvis man syntes det gikk intimsfæren for nær, sier Schaller. Journalist og fotograf fra "Armer og bein" fikk ikke følge gruppearbeidet.

SKIFTENDE ROLLER

Endringer i kroppsbildet som følge av amputasjon kan også sette partneren, den pårørende, i forlegenhet. Kroppen er herjet med og i sjokk. Hvordan forholder man seg til hverandre, både i direkte kommunikasjon og mer subtilt? Det må

jobbes med selvbildet, med kroppsbildet, og med hvordan man skal best kan ordne seg for at seksualiteten fortsatt skal få sine naturlige utløp.

Amputasjonen kan dermed også føre til skiftende roller seksuelt: Elskeren kan bli omsorgsperson. Den som før har hatt den aktive rollen, kan bli mer passiv - eller vice versa. Den vante forfører mestrer kanskje ikke forfører-rollen slik som før. Og den som har vært den forførte, kan finne det vanskelig å gå over i forfører-rollen.

At roller snus om på, vil gjerne fortone seg uvant og utfordrende, men kan også berike et forhold og gjøre det mangefasettert. Men man har kanskje ikke lenger den samme fysiske rytmen, man må søke

etter og venne seg til en som kan være ganske ny og annerledes. Man kan nok komme langt med subtil ikke-verbal kommunikasjon for å finne ut hvordan man vil ha det. Men snakk også konkret med partneren for å finne frem til et nytt tenningsmønster, en ny fysisk rytme.

Amputasjon fører ofte til asymmetri i kroppsbildet, noe som krever tilvenning i estetisk forstand. I kunsten er asymmetri gjerne synonymt med uskjønt. Fra psykologien kjenner vi at særlig unge mennesker faller for det symmetriske. Voksne har lettere for å godta det asymmetriske. Eksponering er viktig i den modningsprosessen man må igjennom. Enkelt sagt dreier det seg om tilvenning.

på Røros

EGEN-SEX OG NÆRHET

Blant temaer som ble brakt på bane, var aktivisering av egen-sex (uten medvirkning av partner) som et mulig hjelpemiddel, også i parforhold. Sex må ikke nødvendigvis deles med noen. Å gjøre det alene, er ikke bare trist. Ved å aktivisere egen-sex kan man i noen grad bli "selvforsynt", og dermed bli mindre sårbar for konflikter i et parforhold, fikk forsamlingen høre fra spesialisten fra Langfeldts Institutt for klinisk sexologi og terapi i Oslo.

For egen-sex kan godt eksistere parallelt med sex i parforhold, og være en kilde til bekreftelse, nytelse, og inspirasjon. Blir du trygg på hvordan seksualiteten din virker, vil partneren også kunne slappe av.

BERØRING OG NÆRHET

Om egen-sex kan være vel og bra, finnes også et kjempestort spekter når det gjelder å komme hverandre nær. Berøring er noe

av det viktigste. Fysisk berøring – hud mot hud – viser seg å kunne utløse et langtidsvirkende stressreduserende hormon, som også har konfliktreduserende effekt. Som praktisk øvelse anbefalte sexterapeuten håndmassasje over hele kroppen, gjerne ti minutter på hver side.

Avslutningsvis kom Schaller med noen råd til deltagerne:

- * Snakk ut om hvordan du har det, med fokus på DINE følelser, ikke på hva du tror den andre tenker og gjør/ikke gjør.
- * Bruk berøring for å bli bedre kjent med hverandre.
- * Bli klar over forskjellen på omsorgsnærhet og seksuell nærhet. Her er ingen glidende overgang.

FOR MYE ELLER FOR LITE?

- Jeg tror alle har fått jobbet med temaet, og at weekenden har fått satt i gang en god del ting. Får bare håpe at det ikke er blitt rasket så veldig opp blant de mer sår-

bare, slik at det blir ubehageligheter etterpå. Man vet jo aldri om man er varsom nok, Schaller etterpå. Det var blitt rørt ved sterke følelser, og tårer ble felt. Men det glimtet også til med humor – selv om dette var fjernt fra å være noe "gladsexseminar".

En spørreunde blant deltagerne ga stort sett positive tilbakemeldinger. Et viktig tema som burde vært tatt opp for lenge siden. Vi har med oss hjem noe i bagasjen som vi vil jobbe videre med, ble det sagt. Enkelte av deltagere ga imidlertid uttrykk for at det ble i meste laget med sex og samliv i over seks stive klokketimer. Kursleder serverte full pakke med alt fra definisjon på seksuell helse til seksualitet på vuggestadiet i tidligste barneår. Ved å stramme inn med et par timer, kunne det også blitt tid til å bli kjent med Bergstads historie og kultur, mente de etterpå.

Vi hjelper deg med:

Tilpasset fottøy

- Fotsenger
- Spesialfottøy
- Ortopedisk sydd fottøy

Ortoser

- Ortoser for ankel, kne, ben og arm
- Korsetter

Proteser

- Arm- og benproteser

Sophies Minde Ortopedi AS • Postboks 493, Økern • 0512 Oslo • Tlf: 22 04 53 60
E-post: post@sophiesminde.no • www.sophiesminde.no

For timebestilling hos ortopedingeniør, ortoped eller fotterapeut, ta kontakt med vårt felles sentralbord for alle avdelinger på tlf. 22 04 53 60 mellom kl. 08.00-15.30.

Mer "trøkk" på årets kampsak: Fritt verkstedvalg. Fortgang i prosessen for samling med LFA.

Årsmøte i Momentum:

Samling gir styrke

Nye og gamle venner koser seg under det velsmakende festmåltidet.

Tekst: Gunnar Filseth

Foto: Hans H. Reinertsen

Solen bakte godt over skaresnøen og tente vårlig livsglede da Momentum holdt årsmøteweekend på Røros 23-25. mars. Gjorde også kurstemaet sex og samliv sitt til å piffe opp våre følelser for noen hver?

Nils-Odd Tønnevoll var forhindret, og forsamlingen valgte nestleder Geir Bornkessel til møteleder. Geir var også mannen bak årsmøteresolusjonen:

"Det pålegges styret å arbeide for å danne

én sterk, felles forening sammen med LFA – Landsforeningen for Amputerte – innen 2008-2009.

Styret pålegges, gjennom Momentums representanter i samarbeidskomiteen mellom Momentum og LFA, å arbeide for en felles Likemannstjeneste og felles weekender for medlemmer av Momentum og LFA i 2007-2008"

PUFF FOR FORTGANG

Resolusjonen fikk full tilslutning; ingen tok til motmæle. Geir konstaterte at samarbeidsgruppen for et felles Momen-

tum/LFA synes å fungere utmerket, og Momentum-folket på Røros samtykket åpenbart i at samling gir styrke. Nestformannen slo videre frem på om nytt puff for fortgang i prosessen: Innen neste årsmøte bør en felles weekendsamling finne sted. Allerede ved påsketid kunne forøvrig første frukt av fusjonsstrevet høstes: Ferskt fra trykkeriet kom da det nye felles medlemsbladet, "Armer og bein"!

Kan selve navnet "Armer og bein" virke litt heftig tabloid? På Røros lot enkelte til å mene at "Livsglede" nok burde få leve videre, som undertittel i det minste...

STÅ SAMMEN Svein Vidar Ersvær og Lillian Perret.

“TRØKK” FOR KAMPSAKEN!

Fritt verkstedvalg! Det blir årets kampsak, slo Geir fast under gjennomgang av Årsberetningen for 2006 og Momentums handlingsplan 2007/2008. Nå skal det jobbes direkte jobbes direkte opp mot politikerne. Stortingspartiene vil få verksted-saken på sine bord.

Styret arbeider også overfor NAV (Ny arbeids- og velferdsforvaltning) med å få gjennomført reelt fritt verkstedvalg som lik praksis over hele landet. Målet er at alle får dekket reise og opphold hvis de gjør bruk av retten til å velge et annet enn det geografisk nærmeste verkstedet.

- Styret har jobbet med dette i året som er gått. Vi kommer til å trenge enda mer trøkk på dette i år. For det er opplagt forskjell på verksteder. Noen gjør en bedre jobb med proteser enn andre, mente Geir. Og sendte samtidig ut et signal: Et verksted som kan vise til særlig gode resultater med utvikling av bedre hjelpemidler, vil stille sterkt når Momentum-prisen deles ut neste gang. 2006 ga ingen prisutdeling.

Røros Kirke.

FANTOMSMERTER OG BLÅ RESEPT

En fanesak vil fortsatt være bekjempelse av fantomsmerter og andre typer amputasjonssmerter. Et lyspunkt, økonomisk sett: Etter alt å dømme vil en del smertemedisiner nå komme inn under blåresept-ordningen fra 1. september 2007. Krav om erklæring fra smertespesialist vil fortsatt gjelde. Men norske smertespesialister/smerteklinikker har lang ventetid, så vær kjapp med å komme på listen.

Paul Hagen rapporterte om likemannstjenesten og kunne fornøyd konstatere: Regionledere er nå på plass over hele landet. Morten Eide er kommet med som regionleder for Trøndelag/Møre og Romsdal. Fortsatt er det behov for rekruttering av flere likemenn over hele landet – positive ildsjeler som har bear-

beidet sin situasjon og kan stille opp for nyamputerte. Og som også kan følge opp sykehus og andre institusjoner.

Nye treningshefter for ben- og arm-amputerte ble introdusert. Et godt løft som de treningsvillige kan få stor praktisk nytte av!

Livsglede-utstillingen som åpnet i Bodø i mars 2006, har siden gått sin gang i Harstad og Sandnes. Står Oslo og Ekeberg-restauranten for tur? Styret håper at Christian Ringnes nå vil la utstillingen få slippe til i et av Norges fineste etablissementer: Den verneverdige og smått sagnomsuste Ekeberg-restauranten som nylig ble gjenåpnet, nyrestaurert tvers igjennom.

Dessverre er budsjettet for 2007 temmelig anstrengt. Drastiske kutt har rammet våre offentlige tilskudd – redusert til nesten det halve. Momentum fikk i år

Vårsolen smelter snøen i Røros gater.

gjennomslag for midler til bare ett prosjekt. Ringvirkninger av økonomi-knipen er følbare, bl.a. som påslag på kontingenten. Styret håper likevel å få til en weekendsamling i løpet av året, nærmere bestemt i Haugesund til høsten – skjønt midlene mangler, foreløpig. Vil velvillige sponsorer trå til for å redde høstsamlingen som mange håper på?

MOMENTUM I FESTHUMØR

Ingen årsmøteweekend uten en festmiddag som virkelig gjør susen. Med Lillian Perret som vertinne var suksessen sikret. Kjøkkensjefen på Quality Hotell & Resort Røros vartet opp med ørretmedaljong, okse-filet og karamellpudding, piffet opp med lokale spesialiteter i matveien. Gode hvite og røde viner. Sprudlevann som aperitif, intet mindre.

Prikken over I'en? Det var jo vertinnens sprudlende humør! Og forsamlingen lot seg smitte av festhumøret, spontant.

I velkomsttalen fikk representantene for firmaer/sponsorer sine takksigelser først av alle. De viser slik omsorg for oss at de

prioriterer å komme hit for på orientere oss om nyheter på protesefronten, sa vertinnen.

- Jeg liker å tro at de synes det er så festlig å være sammen med oss at det er hovedsakelig derfor de kommer!

- Spøk til side, vi er helt avhengige av disse folkene for å kunne fungere. På den annen side er også de helt avhengige av oss. For ellers måtte de finne seg et annet yrke som sikkert ikke ville vært halvparten så spennende...

Takk også til kursleder Sissel Schaller, etter sex og samliv i drøye seks timer. Med stor menneskekunnskap har hun gitt verdifull veiledning i et ellers litt tabubelagt emne, konstaterte vertinnen. Så nå skal det snakkes, føles, kjennes – ja, det blir andre boller!

Selvros til Momentum-folket, rett fra hjerterøttene: - I en verden med så mye kulde og intoleranse finner vi her samhold og varme, særlig verdifullt i den situasjonen de fleste her er kommet... Vertinnen rundet av sitt filosofiske hjørne med et sitat av salig Ibsen: "Stort har jeg

mistet, men stort jeg fikk. Best var det, kan hende, det gikk som det gikk – og så får du ha takk da, Gud."

Hilsener ble overbrakt fra styreleder Nils-Odd og Ola. De skulle gjerne vært her, men av og til så passer det bare ikke. Hilsener også fra Oddny fra Måløy, som dessverre var blitt syk.

MOROMANN I "RØROS-TRIKOT"

Noe visste vi vel om Røros før vi kom. Etter at Leif Hagen hadde "stått opp", visste vi mer – og var riktig lattermilde. Denne lokale moromann og turistguide behersket standup-sjangeren med bravur, iført sin staselige Røros-bunad – også kalt "Røros-trikoten".

Bergstaden gikk i gamle dager for å være "et sted i utkanten av den beboelige verden", men kobbergruvene var såmenn Norges første industrieventyr og statens største inntektskilde. De værbitte rørosinger kan skilte med en kulderekord på 50,4 stive minusgrader. Myggfulle somre attpå til - ute på vidda durar to-motors mygg! Og på Røros-martnan summer det

Elin Hågensen og Morten Eide.

som i Karachis store basar når folket slår seg løs i "eksotiske Røros"!

TAKK OG PRIS TIL MANGE

Fritt frem nå for Momentums mange taleføre. Nestleder Geir takket sponsorene for støtte, Lillian for fabelaktig innsats med arrangementet og kursleder Sissel for å ha satt nye tanker i sving: - Vi får se hva som kommer ut av dem!

Takk til Erik Ax, foregangsmann for et samlet Momentum/LFA. Gratulasjoner til Sven-Erik Blidberg, som fulgte i Bamsefars fotefar og fylte 50 år her om dagen.

Så ble klokken 21.30, presis. Tid for en gammel Momentum-tradisjon: Fra festbordet gikk nå varme tanker til dem som ikke kunne være der, og til pårørende av dem som er gått bort i årets løp.

En liten påminnelse fra Geir til slutt: - Mange sitter alene. Når vi kommer hjem i morgen – kanskje er det noen vi da burde ringe?

Paul Hagen meldte seg på som 60-åring, og ble behørig gratulert med sang og skål. Fra Momentums grande dame, Liv Sørensen, kom et spøkefullt apropos etter alle 20-, 40- og 60-årsjubilanter: - Hva med mine 80 år?

PÅ SANGENS VINGER

Svein Vidar Ersvær, administrasjonssjef for Atterås Ortopediteknikk, talte på vegne av firmaer/sponsorer: - Samværet med Momentum gir meg veldig mye. Det er fantastisk å være her!

Det samme syntes festfolket da taleren stemte i med en kraftfull gammel drikkevise – som nok også er blitt sunget på Røros av tyske grube-geseller gjennom tidene: - Ein Prosit, ein Prosit – zur Gemütlichkeit!

Fortjent applaus, og nok en opptur for sinnets munterhet. Stemning nå for allsang og Momentum-sangen. Dialekten den er skrevet på, levner ingen tvil om opphavskvinnen: "Bodø-dronningen" har også en lyrisk åre!

Paul Hagen talte for likemannskontaktene: -Vi er her for dere, og prøver nå å komme enda mer på banen. Vårt store ønske er å få med flere menn som pårørende-kontakter. Morten Eide ble introdusert som regionleder for likemannskontakter i Trøndelag/Møre og Romsdal.

Erik Ax, nestleder i LFA og dertil Momentum-medlem, hilste fra søsterforeningen. Som bergenser med ordet i sin makt måtte Jørn Kvamme opp fra stolen flere ganger – blant annet med en humoristisk beretning om verdien av "fritt sykehusvalg" i trengte situasjoner. Kvamme takket også for maten – og så var det nachspiel i hotellets...

Per og Sissel

OrtoCare består av seks ortopediverksteder i Norge og som kunde erfarer du at våre verksteder lager gode hjelpemidler, gir deg god service og ikke minst informerer deg om de muligheter som finnes for deg.

OrtoCare har fokus på effektiv drift som skaper positiv effekt for kundene, verkstedene og NAV.

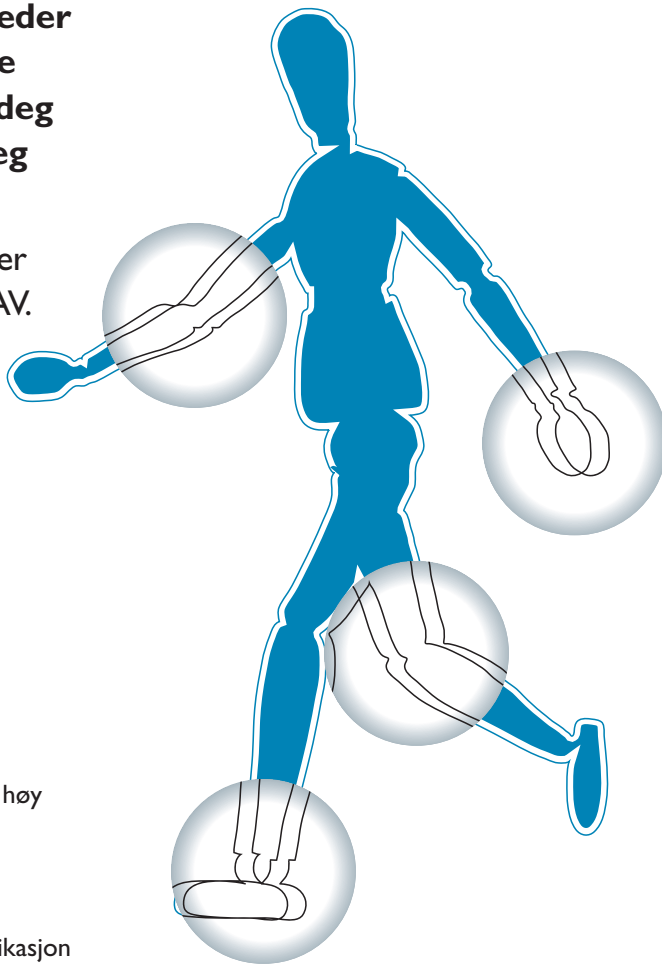
Medlemsbedriftene:

- Norsk Teknisk Ortopedi, Hamar
- Buskerud Teknisk Ortopedi, Drammen
- Teknomed, Sandefjord
- Ortopediservice, Kristiansand, Arendal og Stavanger
- Atterås Ortopediteknikk, Bergen
- OrtoCare-Nordland, Bodø

Sammen for bedre kvalitet og service

OrtoCare står for stor faglig kompetanse og har følgende grunnpillarer:

- Leveranse av profesjonell veiledning og hjelpemidler av høy kvalitet til deg som kunde.
- God informasjon og kontakt med rekvirenter og helsepersonell i Helseforetakene.
- Videreføring av tillit, åpenhet i positiv og ærlig kommunikasjon med NAV.
- Yte god og menneskelig service. Kundene tas hånd om på en omsorgsfull måte. Det sørges for presis og hurtig levering og oppfølging.

For fullstendig kontaktinformasjon besøk oss på vår nettside:

www.ortocare.no

Sammen for bedre kvalitet og service

BERGEN: ..... Atterås Ortopediteknikk AS – 55 27 11 00
 BODØ: ..... OrtoCare Nordland – Nordland Ortopediske
 ..... Verksted AS – 75 50 74 20
 DRAMMEN: ..... Buskerud Teknisk Ortopedi AS – 32 80 93 93

HAMAR: ..... Norsk Teknisk Ortopedi AS – 62 57 44 44
 KRISTIANSAND: ..... Ortopediservice AS – 38 14 45 80
 SANDEFJORD: ..... Teknomed AS – 33 45 45 33
 STAVANGER: ..... Ortopediservice AS – 51 53 81 30

Kjeden OrtoCare skal gjennom sitt samarbeid til enhver tid ha fokus på å bedre kvaliteten på ortopediske hjelpemidler og bedre livskvaliteten for våre kunder.

Fri utfoldelse er vår spesialitet

Kunnskap om brukernes behov er nødvendig for å finne den beste løsningen. Derfor bruker Norsk Teknisk Ortopedi mye tid og ressurser på å forstå hver enkelts særlige behov. Vi analyserer behovene og utvikler hele tiden bedre løsninger, men vet at stadig fornyelse er nødvendig for å kunne møte morgendagens krav.

Norsk Teknisk Ortopedi har i en årrekke spesialisert seg på armproteser, det er vi alene om i Norden. Fordi vi tar kunnskap og fornyelse på alvor, har vi muligheten til å være først med nyvinningene og vi kan tilby den beste løsningen for hver enkelt.

Norsk Teknisk Ortopedi AS Vikaveien 17 - P.b. 10 - 2312 Ottestad
Tlf: 62 57 44 44 - Faks: 62 57 44 45 - nto@ortonor.no - www.ortonor.no

NTOD
I samarbeid med **ORTOCARE**

LFA og Momentum takker våre annonsører, sponsorer og samarbeidspartnere for støtten av vårt arbeid med hjelpe amputerte og pårørende til å se lyset i tunnelen!

Hovedkontor, Møllendalsveien 8
Poliklinikk Betanien
Poliklinikk Fylkessykehuset Stord
Poliklinikk på gamleheimen i Odda
Avd. Ålesund, Moaveien 11
Tlf. 70 14 25 38 – Mobil 97 17 96 37

Vestlandets ledende ortopediske verksted

Vi har alt innen ortopediske hjelpemidler:

Proteser/ortoser for ben og armer
Ortopedisk fottøy/oppbygg/fotsenger
Spesialkorsetter – Innleggsåler
Kompresjonsstrømper – Brokkinde mm

Ta kontakt

Møllendalsveien 8, 5009 Bergen – Telefon 55 20 64 60 – www.drevelin.no – drevelin@drevelin.no

POLIKLINIKK

Spesialister i
Ortopedisk kirurgi
tar imot pasienter
på instituttet
hver uke.

Tilbudet omfatter
polikliniske under-
søkelser med
diagnostisering og
nødvendig oppfølging.

Ortopedisk Service

Servicen omfatter vurdering, måltaging,
tilpassing og kontroll av ortopediske hjelpe-
midler som fotsenger, løpsinnlegg, såler,
sko, proteser, støtteskiner, korsetter mm.

Timebestilling: Tlf 32 83 04 15

**Drammen
Ortopediske
Institutt AS**

OFF. GOKJENT — MEDLEM AV NOF

Rosenkrantzgt. 17, 3018 Drammen
Tlf: 32 83 04 15 www.doi.no

Å være et
helt menneske,
er å føle seg
som et.

- proteser
- ortoser
- korsetter
- fotsenger og innlegg
- ortopedisk fottøy
- barnehjelpemidler
- sits

OCH
OCH ortopedi AS
www.och.no

Oslo & Akershus
23 28 82 00

Østfold
69 30 17 70

Telemark
35 56 15 50

Oppland
61 24 73 30

Møre & Romsdal
70 10 06 70

TOV AS

Trøndelag Ortopediske Verksted AS
St. Olavs Hospital, 7006 TRONDHEIM

Ditt behov - vår utfordring

Les mer om vår virksomhet på
www.tov.no

SERVICE MED ORTOPEDISKE OG TEKNISKE HJELPEMIDLER

Produkter

- Ben- og armproteser
- Ben- og armortoser; støtteskiner
- Korsetter
- Ortopediske spialsko
- Innleggsåler og fotsenger
- Varmehjelpemidler for kuldeintoleranse
- Kompresjonshjelpemidler for brannskadet hud
- Sitteskall

Tjenester

- Vurdering av behov
- Måltaking og avstøpning
- Produksjon
- Trening og opplæring
- Justeringer og reparasjoner
- Etterkontroll og oppfølging
- Forskning og utvikling

FROM DRAWING BOARD TO REALITY

trailblazer^{MA}

FLEXION RING, AVAILABLE IN 3 DIAMETERS, ALLOWS PRACTITIONER TO ADJUST MOTION LIMITS OF ANKLE.

PYRAMID DOME SLIDES OVER FLEXION RING AS IT ARTICULATES

MULTIAXIAL ANKLE

COMPOUND SPRING SYSTEM^{TM} YIELDS TOP PERFORMANCE OF FOOT

PERFORMAX^{TM} HEEL ALLOWS PRACTITIONER TO CHANGE HEEL STIFFNESS TO BEST SUIT PATIENT NEEDS...3 HEEL STIFFNESSES!

FOR MORE INFORMATION CONTACT OHIO WILLOW WOOD
+46 (0)18 34 92 91 WWW.OWWCO.SE

Trailblazer utilizes U.S. Patent 6719807 and EP Patent Application 01303759.3 under license from Chas. A. Blatchford & Sons Ltd.

NORD-NORGES ORTOPEDISKE VERKSTED

Tilpasning og produksjon av Ortopediske Hjelpemidler :

- Proteaser ● Ortoser ● Fotsenger ● Innleggsåler ● Varmeortoser
- Korsetter/brokkbind ● Spesialsko ● Ortopedisk sydde sko.

Hvis du skulle være interessert i å benytte våre tjenester eller har spørsmål til oss er du hjertelig velkommen innom for en kopp kaffe og en hyggelig prat. Du finner oss i våre trivelige lokaler på mellomveien 23 i Tromsø.

Vi kan også formidle time til ortoped.

Våre åpningstider er mandag-fredag fra kl. 08.30 — 15.30
Telefon 776 00810

E-post: post@nnov.no — Web: www.nnov.no

Doktorgrad om låramputasjon, livskvalitet og protesefunksjon

Fysioterapeut Kerstin Hagberg ved Sahlgrenska Universitetssykehuset i Gøteborg har disputert og tatt doktorgraden innen emnet "Transfemoral Amputation, Quality of Life and Prosthetic Function."

Dere som har benvevsforankret protese er godt kjent med Kerstin. Hun har besøkt mange rehabiliteringssentre og sykehus i Norge. Vi hadde gleden av å delta på disputasjonen og ønsker på denne måten nok en gang å gratulere henne og gjøre andre oppmerksom på Kerstins arbeid og hennes utmerkede kvalifikasjoner.

Hun har skrevet en hel bok om resultatet hun har kommet frem til etter den omfattende undersøkelsen hun har arbeidet med. Boken er skrevet på engelsk og ligger på internett på linken: www.sahlgrenska.se/su/osseointegration

Kerstins E.mail er kerstin.hagberg@vgregion.se her kan du bestille boken om ønskelig.

Kerstin blid og fornøyd under doktogradsmiddagen. Vi gratulerer med doktorgraden Kerstin Berit og Erik Ax.

”Vi trenger ditt engasjement og din innsats. Ring oss!”

Vi har et sterkt behov for flere likemenn – dvs. frivillige som har bearbeid sin egen amputasjon og som kan tenke seg å besøke amputerte og pårørende på sykehus og rehabiliteringssenter. Felles for alle som ønsker å snakke med en likemann, er at de trenger noen som har tid til å lytte som selv har følt det på kroppen.

Å møte deg kan bety enormt mye for den som akkurat nå skal forholde seg til en ny hverdag som en følge av amputasjon og vedkommendes pårørende. Ved å være et medmenneske basert på din egen erfaring som amputert kan du bidra til at andre i samme situasjon ser lysere på livet. Ingen er like, du vil møte ulike mennesker i forskjellige stadier i livet og som har forskjellig forhold til sin situasjon. Som likemann må du være i stand til å møte disse medmenneskene med respekt, støtte og åpenhet.

Likevel er det ikke supermennesker eller eksperter vi er på jakt etter som frivillige likemenn, men vanlige mennesker. De

viktigste kravene vi stiller, er at du er over 20 år og har bearbeid din egen situasjon etter amputasjon og har tilstrekkelig avstand til eventuelle egne kriser. Om du er student, i full jobb, arbeidsledig, hjemmeverende eller pensjonist, spiller ingen rolle for oss. Du vil få opplæring før du begynner å fungere som likemann og oppfølging underveis. Når du er i gang, har vi god erfaring med at noen timers innsats i måneden er det som skal til.

At jobben er ulønnet, betyr ikke at du går tomhendt hjem. Vi er helt sikre på at du selv vil vokse på de utfordringer et verv som likemann vil gi deg, og du vil være med å spre livsglede til noen som har behov for å snakke med akkurat deg. Som om dette ikke det er belønning god nok, mener svært mange av våre nåværende likemenn at dette vervet utvikler dem som menneske også. Ta deg ellers gjerne tid til å lese gjennom våre hjemmesider som du finner på www.momentum.nu og www.lfa.no.

Vil du gjøre en innsats for andre i samme situasjon, kontakt:

Franck-Tore Larsen, LFA

tlf. 9082 2175

franck-l@online.no eller ring

LFA-telefonen på tlf. 2410 2400

Paul Hagen, Momentum

tlf. 9828 3358

paul.hagen@momentum.nu

eller Momentum-telefonen

på 4000 4360.

Lokale kontaktpersoner

Vi er til for deg og dine. Ta kontakt!

Oslo og Akershus:
SVEN-ERIK BLIDBERG
sven.erik.blidberg@momentum.nu
T: 41 76 97 33

PER HOVDEN
perhovd@online.no
T: 90 55 84 76

Østfold:
ARNE FREDRIKSEN
arne.fredriksen@momentum.nu
T: 69 27 51 39

KARI JANSEN
T: 69 19 23 69

Hedmark:
RANDI MELLEM
rin-mel@online.no
T: 62 81 86 95
RUNE SØSTUEN
rune.sostuen@momentum.nu
T: 47 02 10 94, 62 42 53 58

Oppland:
TOR DALSHEIM
tor.dal@frisurf.no
T: 97 79 37 14

OLE TAIET
T: 61 18 08 24

Buskerud:
ERIK AX
erik@lfa.no
T: 95 96 97 98
HELGE BORGEVAD
helge.borgevad@momentum.nu
T: 98 25 44 01

Vestfold:
PAUL HAGEN
paul.hagen@momentum.nu
T: 98 28 33 58

Telemark:
BJØRN D. THORSEN
bjorn.thorsen@gda.no
T: 93 03 30 06

TOM H. CHRISTENSEN
tomchr@senswave.com
T: 90 72 72 25

Vest-Agder og Aust-Agder:
SVEIN UPSAHL
sveinogelse@c2i.net
99 77 92 50

BJØRG NODELAND
bjorg.nodeland@momentum.nu
T: 38 15 70 03, 95 84 52 09

Rogaland:
MONA HØVIK
mona.hovik@momentum.nu
T: 99 03 05 07

Hordaland:
GERRY MATHIESEN
gerry.mathiesen@momentum.nu
T: 55 31 44 50, 90 66 63 74

JORUNN SVANEVIK
josvane@broadpark.no
T: 95 11 51 92

Sogn og Fjordane:
GUNNAR SKAHJEM
gunnar.skahjem@momentum.nu
T: 91 37 49 94

Møre og Romsdal:
ALVHILD KVAMME IVERSEN
alvhild@breibandtilalle.no
T: 91 12 55 13

RONNY STRANDBØ
ronny.strandbo@momentum.nu
T: 90 79 92 78 (arb)

Sør-Trøndelag:
BJARNE AFRET
b-aftre@tele2.no
T: 90 12 28 45
MORTEN EIDE
morten.eide@momentum.nu
T: 97 69 67 70

Nord-Trøndelag:
KÅRE MÆHLEN
kare.mahlen@momentum.nu
T: 74 80 25 36, 95 82 64 91

Nordland:
PER MEBY (Bodø/Salten)
per.meby@momentum.nu
T: 75 58 01 35, 93 41 33 88

JAN-HENRY SØBERG (Vesterålen/
Lofoten)
janhenry.soberg@momentum.nu
T: 91 32 65 70

FREDRIK JOHANSEN (Ofoten/
Sør-Troms)
fredrik.johansen@momentum.nu
T: 41 67 78 36

Troms:

HÅKON GEBHARDT (Nord-Troms)
hakon.gebhardt@momentum.nu
T: 77 65 00 69, 41 64 03 50

ODD HARALD F. KRISTOFFERSEN
odd.harald@dnett.no
T: 93 62 38 92

Finnmark:

JILL HELEN NILSEN
jillhelen.nilsen@momentum.nu
T: 91 39 57 95

Sportskontakt:

KJARTAN HAUGEN
kjartan.haugen@momentum.nu
T: 90 57 86 15

Barn- og foreldrekontakt:

ARNFINN HELLAN
arnfinn.hellan@momentum.nu
T: 97 72 90 61

Pårørendekontakter:**Oslo og Akershus:**

TOVE BORNKESSEL
tove.bornkessel@momentum.nu
T: 46 47 13 13

Hedmark og Oppland:

LIV KARIN SØSTUEN
liv.karin.sostuen@momentum.nu
T: 47 02 10 94

Vestfold, Buskerud og Telemark:

TINE HAGEN
tine.hagen@momentum.nu
T: 92 49 71 97

Hordaland:

MARIT HAVRE NILSSEN
marit.havre.nilsen@momentum.nu
T: 92 03 06 16

Sogn og Fjordane:

SIGRUN LEIRPOLL
sigrun.leirpoll@momentum.nu
T: 49 10 56 13

Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag:

KARI MÆHLEN
kari.mahlen@momentum.nu
T: 74 80 25 36

Østfold:

LAJLA FREDRIKSEN
lajla.fredriksen@momentum.nu
T: 45 23 00 69

Nordland, Troms og Finnmark:

BENTE GEBHARDT
bente.gebhardt@momentum.nu
T: 41 64 03 50

MOMENTUM**Hovedstyret
i LFA**

Arne Randolph Larsen
Leder
leder@lfa.no
T: 37 04 24 48

Erik Ax
Nestleder
erik@lfa.no
T: 95 96 97 98

Karin Bekkemellem
Styremedlem
karinb@norgespost.no
T: 41 23 79 73

Franck Tore Larsen
Styremedlem
franck-l@online.no
T: 90 82 21 75

Inger Biseth
Styremedlem
ingerbis@online.no
T: 95 16 40 11

Torstein Møller
Styremedlem
torsmoll@start.no
T: 91 16 15 81

Astrid Elisabeth Sperre Østerud
Styremedlem
astsper@online.no
T: 95 20 34 51

Alvhild Kvamme Iversen
1. Vara
alvhild@breibandtilalle.no
T: 91 12 55 13

Jan Simensen
2. Vara
jansimensen@hotmail.com
T: 92 81 84 92

Odd Harald F. Kristoffersen
3. Vara
odd.harald@dnett.no
T: 93 62 38 92

**Hovedstyret
i Momentum**

Nils-Odd Tønnevoll
Styreleder
nils.odd.tonnevoll@momentum.nu
T: 98 28 33 55

Geir Bornkessel
Nestleder
geir.bornkessel@momentum.nu
T: 98 28 33 56

Elin Holen
Prosjektkoordinator
elin.holen@momentum.nu
T: 98 28 33 57

Helge Borgevad
Styremedlem
helge.borgevad@momentum.nu
T: 98 25 44 01

Mona Høvik
Styremedlem
mona.hovik@momentum.nu
T: 99 03 05 07

Paul Hagen
Nasjonal likemannskoordinator,
paul.hagen@momentum.nu
T: 98 28 33 58

Lillian Perret
Styremedlem/leder region Nord
lillian.perret@momentum.nu
T: 91 76 11 81

FLEX|FOOT®

Proteseføtter fra Øssur

Flex-Foot® - et ess i ermet

Ny teknikk bygd på skikkelig utprøvd teknologi

Øssur bruker betydelige ressurser på forskning og utvikling for å kunne finne de beste proteseløsninger for brukere verden over. Flex-Foot står for nytenkning tuftet på skikkelig utprøvd teknologi. Som resultat finnes i dag protesetekniske løsninger som bare for noen få år siden var helt utenkelige.

Flex-Foot® - en fot for ALLE

Alle protesebukere, uansett alder og aktivitetsnivå, har nytte av Flex-føttenes unike funksjon. Vi har et komplett sortiment av Flex-Foot proteseføtter. Kontakt din ortopediingeniør eller besøk vår hjemmeside www.ossur.com for mer informasjon.

